

Innspill til scenekunststrategi

Black Box teater (BBT) ble grunnlagt i 1985. Det er et av fire programmeringsteatre i Norge som produserer og presenterer internasjonal og norsk fri scenekunst.

Med en historie på over 30 år har Black Box teater utviklet seg til å bli et teater med en sterk kunstnerisk identitet. Teatret dedikerer seg til samtids- og eksperimentelle former for kunst, og programmeringen er preget av en kombinasjon av kunstnere som har et langt forhold til Black Box teater og nyetablerte kunstnere fra Norge og andre steder i verden.

Vi er et teater som er oppmerksomme på eksperimentering og transformasjon av scenekunst i dag. Programmet krysser ulike disipliner, legger vekt på mangefasetterte artister, og foreslår blant annet forbindelser med visuell kunst, musikk og litteratur.

Programmet inkluderer også forestillinger for barn, ungdom og familier, for å inspirere publikum fra tidlig alder.

Black Box teaters program utformes gjennom to sesonger (høstsesong og vårsesong) og en festival, Oslo Internasjonale Teaterfestival, som går av stabelen i mars hvert år.

Black Box teater er i dialog med byen. Hvordan kan kunsten komme inn i våre daglige liv og generere former for poetiske forhold til miljøet rundt oss når vi går ut av boksen? Vi inviterer kunstnere og prosjekter som inkorporerer Oslo som et utforsningsfelt ved å jobbe med urbane landskap, utforske vårt individuelle og kollektive minne og involvere innbyggerne. En del av programmet foregår i samarbeid med lokale, nasjonale og internasjonale partnere.

Black Box teater er levende og dynamisk, vi eksisterer ikke for å sikre normative strukturer, men vil heller åpne opp for det uventede, det uforutsigbare og udefinerte.

Black Box teater ønsker å være inkluderende, mangfoldig og tilgjengelig.

Om de programmerende teatrene – felles uttalelse fra BIT Teatergarasjen (Bergen) / Teaterhuset Avant Garden (nå Rosendal Teater) (Trondheim) / Black Box teater (Oslo)

Vi er i dag ikke økonomisk rigget for å imøtekomme det behovet som scenekunstheltet selv artikulterer som nødvendig og avgjørende ift prøve- og spillelokaler. Presset på oss er stort, for stort i dag, og vi greier ikke imøtekomme kunstfeltet med de ressursene vi har, handlingsrommet er rett og slett for lite. Dèt går ut over feltet, kunstnerne, og et publikum i vekst.

Og da må vi som felt tenke alternativt om vi ønsker denne store, flotte produksjonen som finner sted innenfor norsk scenekunst vist fram for et størst mulig publikum; Vi må rett og slett bidra til etablering av flere uavhengige prøve- og visningsmuligheter for feltet og dets publikummere.

Til grunn for denne satsingen bør ligge en aktiv bruk av den samlede kompetansen vi programmerende teatre i hhv. Bergen, Oslo og Trondheim har opparbeidet oss gjennom mer enn 30 års virksomhet, en kompetanse som ikke bare er enestående, men unik i Nordisk sammenheng.

De programmerende teatrene Black Box teater, Teaterhuset Avant Garden, Dansens Hus og BIT Teatergarasjen utgjør en viktig del av den nasjonale infrastrukturen på scene-kunstområdet, både som formidlere og co-produsenter av scenekunst med et nasjonalt og internasjonalt nedslagsfelt, og i kraft av den kompetansen de besitter.

En videreutvikling av de programmerende teatrene vil sette dem i stand til å bidra enda sterkere til formidlingen av de frittstående kompanienes produksjoner, men også til initiering og finansiering av prosjekter for turnering i inn- og utland gjennom co-produksjon.

Gjennom samarbeid mellom de programmerende teatrene og andre virksomheter som festivaler, regionale kompetansesentre for dans, kulturhus og andre lokale arrangører er disse teatrene ikke minst viktige for å bidra til å styrke programmeringskompetansen flere steder i landet. Da handler det ikke om å overføre disse teatrenes kunstfaglige profil til flere aktører, men om å utveksle kompetanse og erfaringsbasert kunnskap om arbeidsmåter og formidling i bredere forstand for slik å bidra til fremveksten av flere programmerende virksomheter med forskjelligartede kunstneriske profiler.

Dette kan bidra til å spre den kunstfaglige beslutningsmyndigheten og lette presset på de eksisterende programmerende teatrene, altså oss, slik at vi får et større rom til å utvikle oss videre som selvstendige virksomheter i henhold til våre egne visjoner og mål.

Vi oppfordrer derfor til en helhetlig vurdering i scenekunststrategien av hvordan programmerings-økonomien i scenekunstbransjen kan innrettes for å sikre økt formidling, flere publikummere, og at kvalitet trumfer økonomi som saliggjørende utvelgelseskriterium i arrangørleddet.

I en verden i forandring, med voksende populisme, i et samfunn som er mer spent og delt, er ansvaret vårt mer enn noensinne å åpne opp for perspektiver, å reflektere over verden, å tilby et rom for samhold, og å bidra til en nyansert debatt.

Hva bidrar til å fremme produksjon og formidling i scenekunstheltet? Gi eksempler.

Bærekraft og forutsigbarhet er sentralt.

- Langsiktig finansiering gjør det mulig å planlegge for både teatret og kunstnerne, og dette har innflytelse på flere nivåer: kapasitet til å være mer ambisiøse og ta større risiko ved krevende prosjekter, kapasitet til å tildele tilstrekkelige ressurser.
- Partnerskap og langsiktige samarbeid er en sentral faktor – samarbeid mellom organisasjoner (teatre, festivaler, spillesteder, organisasjoner i andre felt, skoler osv.) samt samarbeid med kunstnere og grupper. En kontinuitet i samarbeidet innebærer en læringskurve (å bli kjent med hverandres muligheter, styrker og svakheter, lære av hverandre) som styrker forutsetninger og bidrar til ringvirkninger, med økt synlighet, bedre eksponering og bedre samarbeidskvalitet.

Eksempler:

- Samarbeidet med CODA festivalen; gjennom en dialog som har pågått de siste tre årene har vi hatt mulighet til å ta større risiko sammen gjennom at vi kjenner hverandres respektive muligheter og hvordan vi på forskjellige måter kan støtte kunstnere.
- Samarbeidet med assosierte kunstnere gir mulighet for mer forutsigbarhet for kunstnerne, en sterkere støtte som fremmer internasjonale samarbeid og bidrar til å kunne fordype seg kunstnerisk i samarbeidet.
- Samarbeidet med Norwegian Theatre Academy, Fredrikstad, som gir BBT mulighet til å bli kjent med en ny generasjon kunstnere. Dette gir muligheten for en enklere transisjon fra utdannelsen til den profesjonelle konteksten for studentene.
- Støtten og ressursene som teatret kan tildele kunstnere fra det frie feltet er en sentral faktor som bidrar til prosjektenes kunstneriske relevans. Økt og justert produksjonsstøtte har innvirkning på produksjonen: lengre prøvetid /produksjonstid på scenen med teknikk, dramaturgisk støtte, kommunikasjonsstøtte, osv.
- Gode uformelle nettverk, nasjonalt og internasjonalt

Har du eksempler på vellykkede prosjekter eller tiltak som har fremmet nye typer samarbeid og økt visning av scenekunst?

I forlengelse av #metoo med refleksjoner om maktfordeling og institusjonskritikk, er det interessant å se på prosjekter som utfordrer maktstrukturer.

Nordiske og internasjonale nettverk/samarbeidsprosjekter som er avhengige av/baseres på kollektive måter å tenke og krysser forskjellige perspektiv.

I 2018 var BBT partner i et Nordisk nettverk som inkluderte programmerere/kuratorer på spillestedet og festivaler, og kunstnere, som jobbet sammen og horisontalt. Dette prosjektet har fremmet gjensidig forståelse mellom kunstnere og programmerere. Det har åpnet for nye måter å samarbeide på ved å oppfordre kunstnerne til å definere sine egne kuratoriske rammer, og programmererne er samtale- og støttepartner.

Finansieringsordninger for kunstnere bosatt i Frankrike som gjør at kunstnere kan lage, produsere og presentere arbeidet sitt på det teatret hvor de er bosatt, samtidig som de kan være en aktiv agent engasjert i lokalsamfunnet gjennom workshops, fellesskap og deltakende prosjekter, diskusjoner osv. Disse kunstnerne bidrar til å spre kunst der de bor, engasjere et mangfoldig og bredt publikum samt å gi mulighet til mer ressurser for skapelse. Det er også veldig dynamisk og stimulerende for et teater å jobbe tett med kunstnere i residens – og å ha et ordentlig budsjett for det – fordi det forplikter å utforske utenfor komfortsonen og bli utfordret.

Hvilke strukturelle utfordringer finnes i dag på scenekunstheltet? Gi eksempler

- Feltet er veldig levende, men det er en uoverensstemmelse mellom antallet produksjoner og mulighetene for prøverom og presentasjoner. En høy konsentrasjon av det frie feltet bor i Oslo, og med betydelige behov gjør dette problemet større her. Finansieringsordningene, til tross for at de har blitt utvidet, fokuserer fortsatt hovedsakelig på produksjon. Det er vanskelig for kunstnerne å skaffe midler til å gjenoppsette eller spille en eksisterende produksjon flere ganger. Og de fleste teatre og festivaler har ikke budsjett til å dekke disse kostnadene. Vi observerer en flaskehalseffekt, hovedsakelig på grunn av manglende muligheter for å få vist produksjonene, og dette genererer et stort press på de programmerende teatrene. Disse har ikke kapasitet til å tilfredsstille forventningene, noe som fører til frustrasjon fra kunstnerne side og en tiltakende polarisering. Det er behov for å finne måter å blåse frisk luft inn i feltet og utfordre eksisterende maktstrukturer. På daglig basis kjemper vi med realitetsprinsippet fordi behovene fra alle sider er mye større enn vi kan imøtekomme.
- Formidling av scenekunstheltet: Den symbolske grensen for å komme på teater er fortsatt høy for publikum. Hindringene er knyttet til legitimitet og tilhørighet. En av våre store utfordringer er hvordan vi skal åpne for et mangfold av stemmer. Dette gjelder både det kunstneriske programmet og publikum. Hvordan vi kan invitere, være vertskap, ønske velkommen og stimulere til mangfold, mens vi snakker om de som enda ikke er i rommet. Å komme i kontakt med det riktige publikummet er en utfordring. Vi observerer at samtidskunstmuseer er langt mer avanserte enn scenekunstheltet når det kommer til å engasjere publikum, å ha undervisningsprogrammer osv. Hvordan kan norske teatre og festivaler være mer aktive når det kommer til å engasjere publikum? Sammenlignet med land som Belgia, Frankrike og Storbritannia er det et stort potensiale for utvikling i Norge. Det krever dyktige team med bred kunnskap om feltet og en dedikasjon om å etablere relasjoner og partnerskap/samarbeid.
- Hvordan kan norske kunstnere bidra i et samarbeid med programmerende teatre, spillesteder og festivaler med aktiviteter som rekke ut, samtidig som de har fokus på det kunstneriske arbeidet – altså unngår å bli instrumentelle?
- Programmerende teatre er strukturelt underfinansiert og underbemannet. De baserer seg på små og dedikerte team mens de co-produserer og presenterer et betydelig antall produksjoner hvert år. BBT har det minste teamet ansatte av alle de programmerende teatrene. Ikke noe annet programmerende teater i Europa har sammenlignbart aktivitetsnivå utført av et så lite team.

Hvilke tiltak må til for at disse utfordringene kan løses?

- Det er viktig å implementere kulturpolitikk som tar høyde for feltets samlede økologi og verdikjeden av de forskjellige nivåene i en produksjon: research / produksjon / presentasjon / turné.
- Flere finansieringsmuligheter for å holde repertoaret i live i det frie scenekunstheltet og til å dekke gjenopptakelsesprøvene når man spiller en eksisterende produksjon, inkludert når det skjer på et programmerende teater.
- Etablere strukturell støtte for produsenter for å garantere kontinuitet – et produsentstipend.
- Oppmuntre til kunstnerdrevne initiativer: kunstneres kollektiv, kunstnerdrevne rom, residenser, programmering, slik som IMIR/RIMI
- Oppmuntre ulike typer av interessenter til presentasjon og konsolidering av de eksisterende: utleiesteder, kunstnerdrevne visningssteder, flere programmerende teatre, flere muligheter til å søke arrangørstøtte.
- Å øke mangfold og tilgjengelighet: Når det kommer til det kunstneriske programmet, krever det at alle involverte i feltet burde være mer oppmerksomme på å invitere flere stemmer, de som er mindre synlige, de som ikke ellers blir hørt.

Hvordan ønsker du at scenekunstheltet skal se ut om 5–10 år? Kort beskrivelse.

- Når det gjelder programmerende teatre, trenger vi et konsolidert budsjett, sammenlignbart med større institusjoner, med større forutsigbarhet enn et år frem i tid, og en egen post på statsbudsjettet.
- Større fleksibilitet for de programmerende teatrene til å søke ulike fondsmidler.
- Et større nettverk av programmerende visningssteder.
- Flere kollektive initiativer.
- Muligheten for å gi produksjonene synlighet og lengre levetid.

Viser ellers til innspill fra NTO.